

Trigonometri for fysikere

Vi har i tillægget *Trigonometri - Definitioner via retvinklet trekant* set, hvordan de trigonometriske funktioner sinus, cosinus og tangens kan benyttes til at foretage beregninger i retvinklede trekanter. I de naturvidenskabelige fag ser man ofte de trigonometriske funktioner anvendt. Det er ikke mindst tilfældet i fysik. En af de grundlæggende teknikker her er begrebet *projektion*.

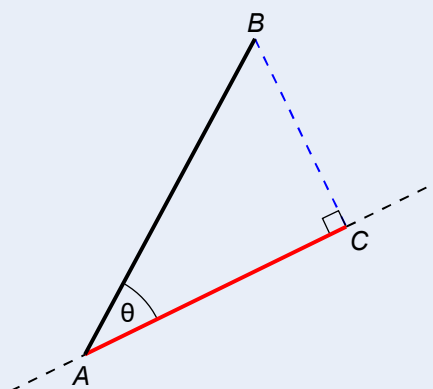
Sætning (Projektion)

Linjestykket AC er *projektion* af linjestykket AB på linjen l og længden fås ved at gange længden af AB med en cosinusfaktor:

$$|AC| = |AB| \cdot \cos(\theta)$$

Den vinkelrette afstand $|BC|$ fås ved at gange med en sinusfaktor:

$$|BC| = |AB| \cdot \sin(\theta)$$

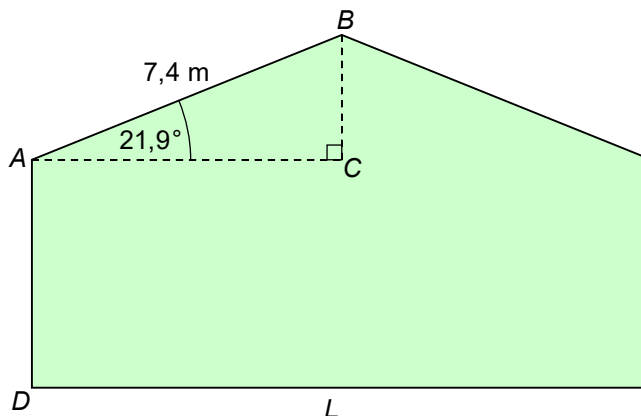
Bevis: I den retvinklede trekant ABC har vi umiddelbart:

$$\cos(\theta) = \frac{\text{hosliggende katete}}{\text{hypotenusen}} = \frac{|AC|}{|AB|} \Leftrightarrow |AC| = |AB| \cdot \cos(\theta)$$

Formlen for den lodrette afstand fås på tilsvarende vis. Detaljerne overlades til læseren. $\square$

Eksempel 1

Figuren nedenfor viser et hus, hvor et tag med længden 7,4 m hælder med $21,9^\circ$ i forhold til vandret. Huset oplyses at være symmetrisk omkring den lodrette akse gennem spidsen af huset. Vi ønsker at bestemme husets længde L .

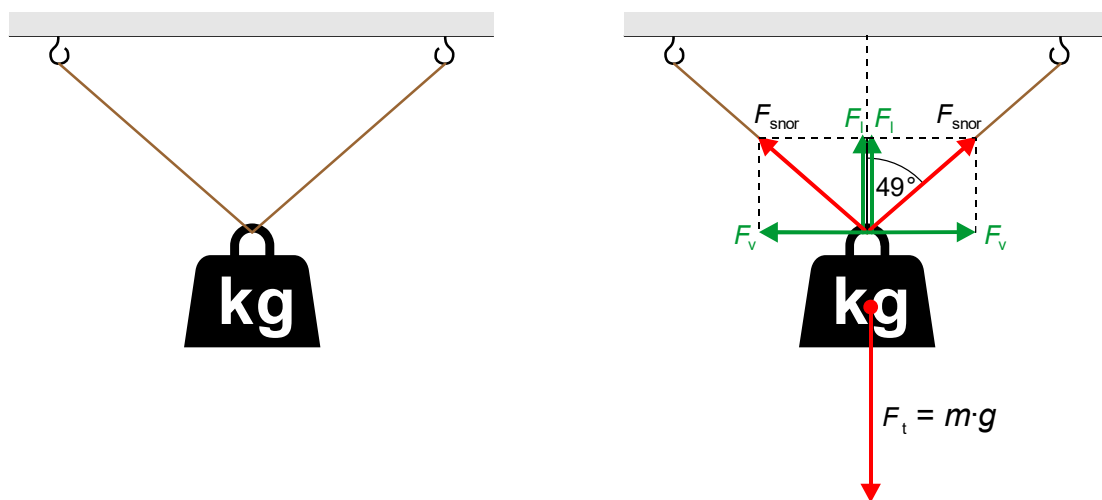
Løsning: Projektionen af AB på en vandret linje gennem A er linjestykket AC . Ganger vi længden af dette stykke med 2, fås husets længde. Ifølge sætningen fås altså:

$$L = 2 \cdot |AC| = 2 \cdot |AB| \cdot \cos(\theta) = 2 \cdot 7,4 \text{ m} \cdot \cos(21,9^\circ) = 13,73 \text{ m}$$

□

Eksempel 2

Når man regner med kræfter i mekanik, kan det ofte være en fordel at *opløse en vektor i to komponenter* – en vandret og en lodret. Nedenfor ser vi en vægt hængt i en snor fra to kroge i loftet. Det oplyses, at vægten masse er 4,75 kg. Vi kan nemt bestemme tyngdekraften på vægten ved hjælp af formlen $F_t = m \cdot g$, men hvor store er snorkræfterne, når det oplyses, at snorenes vinkel i forhold til lodret er 49° ?

Løsning: Da vægten hænger i hvile, kan vi konkludere, at de samlede kræfter på vægten må være 0 (nulvektor) – ellers ville vægten accelerere i en eller anden retning ifølge Newtons 2. lov. Vi gør nu det, at vi opløser hver af snorkræfterne i en *lodret komponent* F_l og en *vandret komponent* F_v . De to røde snorkræfter erstattes altså af de fire grønne kræfter. De vandrette komponenter er lige store og modsatrettede og udligner derfor hinanden. I lodret retning får vi: $2 \cdot F_l = F_t$. Sætningen giver: $F_l = F_{snor} \cdot \cos(\theta)$. Alt i alt haves:

$$2 \cdot F_{snor} \cdot \cos(\theta) = m \cdot g \Leftrightarrow F_{snor} = \frac{m \cdot g}{2 \cdot \cos(\theta)}$$

Med indsatte talværdier fås:

$$F_{snor} = \frac{m \cdot g}{2 \cdot \cos(\theta)} = \frac{4,75 \text{ m} \cdot 9,82 \text{ m/s}^2}{2 \cdot \cos(49^\circ)} = 35,5 \text{ N}$$

□

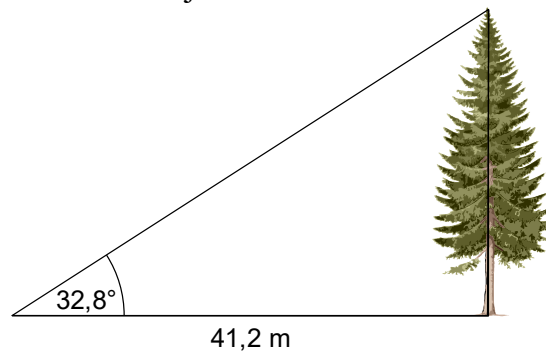
Opgaver

Opgave 1

Kig igen på huset i eksempel 1. Bestem husets maksimale højde, når det oplyses, at højden AD er 5,05 m.

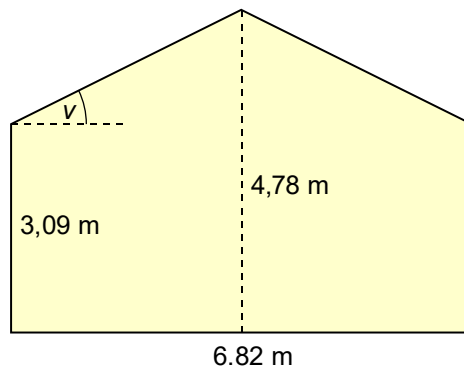
Opgave 2

I en vandret afstand på 41,2 m fra et træ, kan træets top ses under en vinkel på $32,8^\circ$ i forhold til vandret. Bestem træets højde.

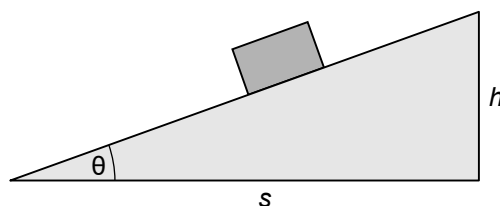
Opgave 3

I en bygning er målene som vist på figuren. Bestem tagets vinkel v , idet det oplyses, at gavlen er symmetrisk omkring den stiplede lodrette linje.

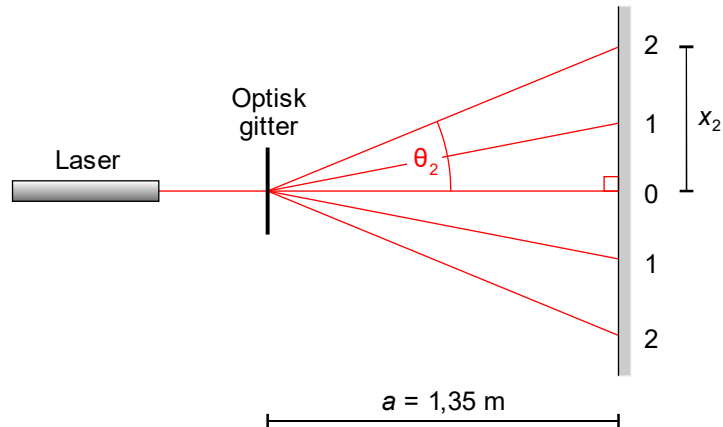
Opgave 4

En klods glider ned ad et skråplan, hvis højde h er 3,38 m og hvis vandrette længde s er 9,45 m. Bestem den vinkel θ , som skråplanet hælder med.

Opgave 5

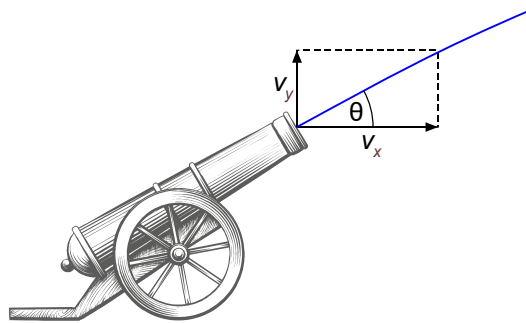
En laserstråle sendes vinkelret ind imod et optisk gitter. 2. ordensstrålen afbøjes herved i en vinkel på $\theta_2 = 22,3^\circ$. Bestem afstanden x_2 mellem 0. ordensprikken og 2. ordensprikken på en væg, som befinder sig i afstanden 1,35 m bag det optiske gitter.

Opgave 6

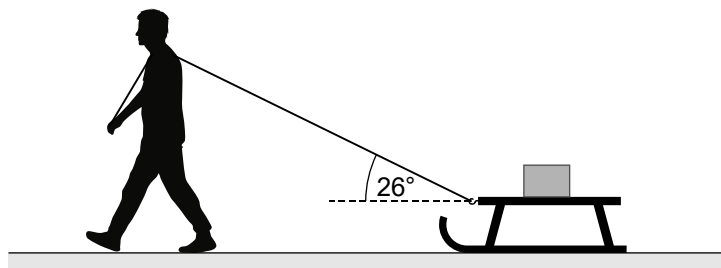
En kanonkugle sendes afsted, så den i startøjeblikket har en vandret hastighedskomponent v_x af størrelsen 189 m/s og en lodret hastighedskomponent v_y af størrelsen 103 m/s.

- Bestem den vinkel, som kanonkuglen sendes afsted i.
- Bestem *farten* af kanonkuglen i startøjeblikket.

Opgave 7

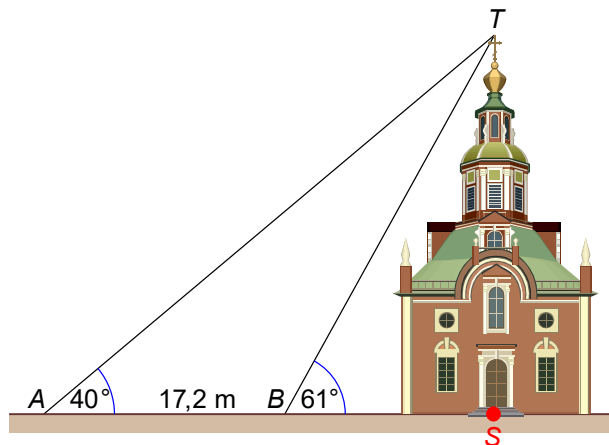
En mand trækker en kælk med en last stykket $s = 50 \text{ m}$ langs et vandret underlag. Trækraften $F_{\text{træk}} = 25 \text{ N}$ danner en vinkel på $\alpha = 26^\circ$ i forhold til vandret. Bestem *trækraftens arbejde* A , idet det oplyses, at den kan bestemmes af formlen $A = F_{\text{træk}} \cdot s \cdot \cos(\alpha)$.

Opgave 8 (Svær)

I punkterne A og B måles vinklerne til toppen af en høj bygning som henholdsvis 40° og 61° som vist på figuren. Afstanden mellem de to punkter A og B måles til 17,2 m. Bestem bygningens højde h .

Hjælp: Lad S være punktet på jorden lodret under tårnets højeste punkt T . Tårnets højde er da $h = |TS|$. Betragt de to retvinklede trekanter ATS og BTS . Sæt $x = |BS|$. Opstil et udtryk for h for hver af de to retvinklede trekanter og sæt dem lig med hinanden. Løs ligningen med hensyn til x , etc.

Svar

1) 7,81 m	2) 26,55 m	3) $26,4^\circ$	4) $19,7^\circ$	5) 0,554 m
6a) $28,6^\circ$	6b) 215 m/s	7) 1123 J	8) 26,98 m	